

سرشناسه:	محمدی، عبدالقادر، ۱۳۶۰
عنوان و نام پدیدآور:	فلسفه حقوق بشر در تفکر خدااباوری اسلام و مسیحیت / مؤلف: عبدالقادر محمدی
مشخصات نشر:	قم، نورالامین، ۱۳۹۹
مرجع تولید:	معاونت پژوهش
مشخصات ظاهری:	۳۹۲ ص
شابک:	۹۷۸-۶۲۲-۷۱۵۶-۱۲-۶
وضعیت فهرست نویسی:	فیبا
یادداشت:	کتابنامه
موضوع:	حقوق بشر -- جنبه های مذهبی -- اسلام
موضوع:	Human rights -- Religious aspects -- Islam
موضوع:	حقوق بشر -- جنبه های مذهبی -- مسیحیت
موضوع:	Human rights -- Religious aspects -- Christianity
موضوع:	حقوق بشر -- فلسفه
موضوع:	Human rights -- Philosophy
موضوع:	حقوق بشر -- مطالعات تطبیقی
موضوع:	Human rights -- Comparative studies
رده بندی کنگره:	BP۲۳۰/۱
رده بندی دیویی:	۲۹۷/۴۸۳۴
شماره کتابشناسی ملی:	۷۵۳۹۴۰۵
وضعیت رکورد:	فیبا

NBP ۳۱

فلسفه حقوق بشر در تفکر خدااباوری اسلام و مسیحیت

مؤلف: عبدالقادر محمدی

چاپ اول: ۱۳۹۹ ش / ۱۴۴۲ ق

چاپخانه: چاپخانه دیجیتال المصطفی ﷺ

قیمت در ایران: ۶۲۰۰۰۰ ریال شمارگان: ۵۰۰

قیمت در افغانستان: ۴۰۰ افغانی

باتشکر از دست اندرکارانی که ما را در تولید این اثر یاری رساندند.

- مدیر انتشارات: مصطفی نوبخت
- ناظر گرافیک: مسعود مهدوی
- مدیر تولید: جعفر قاسمی ابهری
- ناظر فنی: سید محمدرضا جعفری

pub.nooralamin@gmail.com

همه حقوق برای ناشر محفوظ است

هرگونه نسخه برداری اعم از کپی برداری و بازنویسی و انتشار، اسکن، ذخیره کامپیوتری، ترجمه به زبان های دیگر و ساخت فایل صوتی کتاب، بدون مجوز کتبی از ناشر ممنوع، شرعاً حرام و از طریق مراجع قانونی، قابل پیگیری است.

شماره تماس:

همراه: ۰۹۰۱۵۸۲۱۷۶۳ / خط ثابت: ۰۲۵۳۷۸۳۹۳۰۹ داخلی ۴۱۱ و ۲۱۰

فلسفه حقوق بشر

در تفکر خدا باوری اسلام و مسیحیت

عبدالقادر محمدی

معارف اسلامی ناب، نیاز بشر تشنه معنویت امروز است. در این دوران که بسیاری آن را عصر پایان جهان می‌دانند، گرایش به دین و معنویت، سرعتی شگفت یافته است. در این میان، اسلام بیشترین سهم را از این گرایش به دین دارد، و چرا چنین نباشد؟ اسلام، دین انسانی زیستن، عدالت‌پروری و عشق به هم‌نوع است و بشر این عصر، این گوهر گمشده را در اسلام ناب یافته است. از سوی دیگر، گسترش پُرشتاب رسانه‌ها و ابزارهای انتشار اطلاعات، بی‌وقفه موجب پدید آمدن پرسش‌ها و شبهات جدیدی می‌شود که تا اندکی پیش از این، هیچ‌یک از آنها قابل تصور نبود. این انفجار اطلاعات، به‌ویژه در دنیای مجازی، اغلب فرصت ژرف‌اندیشی را از انسان سلب می‌کند و همین موجب شناخت نادرست یا ناقص از بسیاری امور، به‌ویژه مفاهیم و معارف دینی می‌گردد.

بنابراین، تبلیغ و نشر مؤثر معارف اسلامی ناب، رسالت خطیری است که بر عهده همه متولیان این امر می‌باشد. بدون تلاش خالصانه و آگاهانه برای رسیدن به این هدف، پتانسیل عظیمی که در گرایش بشر به معنویت در این عصر پدید آمده، به هدر خواهد رفت.

نشر «نورالامین» به سهم خود می‌کوشد تا بخش اندکی از رسالت عظیم نشر معارف اسلامی ناب را به بهترین شکل ممکن انجام دهد و در این راستا از پیشنهادها و انتقادهای همه فرهیختگان این عرصه، برای غنا بخشیدن به آثار خود استقبال می‌کند.

فهرست

مقدمه ۱۳

بخش اول: مبادی تصویری و تصدیقی (مفهوم‌شناسی)

۱. تعاریف ۱۷

تعاریف لغوی واژه حق ۱۷

تعاریف اصطلاحی واژه حق ۱۸

اشتراک معنوی واژه حق ۲۳

تعاریف منابع و مبانی حقوق بشر مطلوب ۲۶

۱. تعریف منبع ثبوتی و اثباتی حقوق بشر ۲۶

۲. تعریف مبانی حقوق ۲۷

خداآباوری ۲۷

۲. پیشینه بحث حقوق بشر ۲۹

پیشینه دینی و فقهی حقوق بشر ۲۹

پیشینه فلسفی حقوق بشر ۳۱

حقوق بشر در فلسفه یونان ۳۱

حقوق بشر در فلسفه اسلامی ۳۶

حقوق بشر در عرفان اسلامی ۳۹

۳. بررسی ارتباط مقام ثبوت حقوق بشر با مرتبه اثبات آن ۴۳

رابطه ثبوت و اثبات حقوق بشر ۴۴

تفاوت مقام ثبوت و اثبات حقوق بشر ۴۵

۴. ارتباط حقوق بشر با هست و ارزش‌ها _____ ۴۹
- نسبت ارزش، باید و حقوق بشر _____ ۴۹
- تفکیک انتقادی ارتباط هست‌ها، ارزش‌ها و باید‌ها _____ ۵۰
- ارتباط حقوق بشر با ارزش‌های معنوی _____ ۵۲
۵. اعتباری بودن مفهوم حق _____ ۵۵
- اعتباری بودن مفهوم حق _____ ۵۵
- بررسی اعتباری بودن مفهوم حق _____ ۵۹
- بررسی عرفانی مفهوم حق _____ ۶۲
۶. ارتباط مفهوم حق با مفاهیم مرتبط با آن _____ ۶۵
- نسبت حق (right) با قانون (law) _____ ۶۵
- ارتباط حق با تکلیف _____ ۶۸
- جمع‌آوری موافق و مخالف در تلازم حق و تکلیف _____ ۷۰
- ارکان حق _____ ۷۰

بخش دوم: منابع نقلی و عقلی حقوق بشر

۱. منبع ثبوتی حقوق بشر _____ ۷۷
- نسبت حقوق بشر با توحید افعالی _____ ۷۷
- نسبت علم و اراده الهی با حقوق بشر _____ ۸۱
۱. نسبت اراده تکوینی با حقوق طبیعی بشر _____ ۸۲
۲. نسبت اراده تشریحی با حقوق وضعی _____ ۸۴
- دین مقسّم منابع اثباتی حقوق بشر _____ ۸۵
۱. نسبت وحدت وجود با حقوق بشر _____ ۸۵
۲. نسبت وحدت وجود با حقوق فطری _____ ۸۹
۲. منابع اثباتی حقوق بشر مطلوب _____ ۹۱
- نقش دانش اصول فقه در استنباط حقوق بشر _____ ۹۳
- ارتباط منابع اثباتی حقوق با منبع ثبوتی _____ ۹۵
- قرآن کریم _____ ۹۶
- ارتباط مراتب وجودی حق و حکم با قرآن _____ ۹۶

- ۹۹ _____ حق های بنیادی بشر در قرآن کریم
- ۹۹ _____ ۱. حقوق آشکار در آیات
- ۱۰۲ _____ ۲. حقوق بشر مکشوف از نسبت تلازمی حق و حکم
- ۱۰۲ _____ ۳. حرمت غیبت مستلزم رعایت حقوق اجتماعی
- ۱۰۳ _____ ۴. تقوا مستلزم رعایت حقوق بشر
- ۱۰۵ _____ فعلیت یافتن حقوق بالقوه
- ۱۰۶ _____ سنت معصومین علیهم السلام
- ۱۰۷ _____ ۱. ارتباط کتاب الله با سنت معصومین علیهم السلام
- ۱۰۷ _____ ۲. تشریح احکام، حقوق
- ۱۰۸ _____ ۳. تأکید معارف، احکام و حقوق در سنت
- ۱۰۸ _____ ۴. تفصیل معارف، احکام و حقوق
- ۱۱۰ _____ ۵. ضرورت رجوع به سنت
- ۱۱۱ _____ الف) دلیل برون دینی
- ۱۱۲ _____ ب) دلایل درون دینی
- ۱۱۵ _____ ۶. راه های کشف سنت محکیه
- ۱۱۶ _____ الف) مراتب گمان حاصل از خبر واحد
- ۱۱۸ _____ ب) جمع بندی منبع بودن کتاب و سنت
- ۱۱۹ _____ ۷. حقوق مُبَيَّن در روایات
- ۱۲۱ _____ ۸. منشور حقوق بشر از منظر امام زین العابدین علیه السلام
- ۱۲۳ _____ الف) حق آفریدگار سبحان
- ۱۲۳ _____ ب) حق نفس و روح
- ۱۲۴ _____ ج) حقوق والدین
- ۱۲۴ _____ د) حق فرزند
- ۱۲۴ _____ هـ) حق برادر
- ۱۲۴ _____ و) حق همسر
- ۱۲۵ _____ ز) حق همنشین
- ۱۲۵ _____ ح) حق نیکی کننده
- ۱۲۵ _____ ط) حق همسایه

- ۱۲۵ _____ ی) حق شریک
- ۱۲۵ _____ ک) حق مال و دارایی
- ۱۲۶ _____ ل) حق دوست و رفیق
- ۱۲۶ _____ م) حق دشمنان
- ۱۲۶ _____ ن) حق بزرگ و سالمندان
- ۱۲۷ _____ س) حق کودکان
- ۱۲۷ _____ ع) حق مسلمانان بر یکدیگر
- ۱۲۷ _____ ف) حق اهل ذمه (حق غیر مسلمان)
- ۱۲۹ _____ منبع بودن عقل نسبت به حقوق بشر
- ۱۳۱ _____ ۱. جایگاه شهود عرفانی در تحلیل حقوق بشر
- ۱۳۱ _____ الف) تعریف کشف و شهود (مکاشفه)
- ۱۳۴ _____ ب) بُعد کمالی حقوق بشر نقطه مشترک خداباوری
- ۱۳۸ _____ ۲. بررسی تقابل اعتبارات عقلی با نقل
- ۱۳۸ _____ الف) شروط حجیت برهان عقلی
- ۱۳۹ _____ یکم. شهود حضوری حقایق توسط عقل محض
- ۱۴۰ _____ دوم. معیار حجیت ادراکات عقل غیرتام
- ۱۴۵ _____ ب) ملاک صدق و حق بودن ادراک
- ۱۴۵ _____ ج) ادراک حُسن و قبیح حقوق بشر
- ۱۴۷ _____ د) نقد مساوی دانستن مستقالات عقلیه با حقوق فطری
- ۱۴۹ _____ ۳. منابع ثبوتی و اثباتی اعلامیه حقوق بشر
- ۱۴۹ _____ منابع ثبوتی
- ۱۵۰ _____ ۱. علم و اراده الهی منبع ثبوتی حقوق بشر
- ۱۵۳ _____ ۲. طبیعت خاستگاه حقوق بشر
- ۱۵۴ _____ منابع اثباتی حقوق بشر رایج
- ۱۵۴ _____ ۱. منابع اثباتی حقوق بشر در تفکر خداباوری
- ۱۵۷ _____ ۲. منابع اثباتی حقوق بشر در تفکر تجربی و نقد آن
- ۱۶۱ _____ ۴. شرایط نگارش حقوق بشر
- ۱۶۲ _____ مراتب معرفتی عرفانی نگارش حقوق بشر

- ۱۶۳ _____ چگونگی منع بودن قانون و عرف
- ۱۶۴ _____ نسبت مفهوم حقوق بشر با تکوین
- ۱۶۵ _____ بررسی انتقادی توهمی بودن مفاهیم اعتباری
- ۱۶۷ _____ نقد منابع و مبانی حقوق بشر در کتاب فلسفه حقوق بشر

بخش سوم: مبانی نقلی و عقلی حقوق بشر

- ۱۷۵ _____ ۱. مبانی نقلی حقوق بشر در تفکر خدااباوری
- ۱۷۵ _____ مبدأ فاعلی حقوق بشر
- ۱۷۸ _____ مبدأ غایی حقوق بشر
- ۱۷۹ _____ مبدأ فاعلی و غایی حقوق بشر در تفکر خدااباوری غربی
- ۱۸۱ _____ هستی‌شناسی بُعد فراطبیعی حقوق بشر
- ۱۸۴ _____ ۱. ارتباط بُعد فراطبیعی حقوق بشر با تکوین
- ۱۸۶ _____ ۲. آثار شناخت بُعد فراطبیعی حقوق بشر
- ۱۸۶ _____ الف) ضمانت اجرایی حقوق بشر
- ۱۸۸ _____ ب) کاهش بزه‌کاری‌ها
- ۱۸۸ _____ رابطه عرفانی مبدأ فاعلی با حقوق بشر
- ۱۹۱ _____ ۱. حقوق بشر در پرتو ظهور علم تفصیلی خداوند
- ۱۹۴ _____ ۲. تبیین حقوق بشر در پرتو وجود انسان کامل ﷺ
- ۱۹۵ _____ ۳. ارتباط تعیین‌ثانی با مظهریت انسان
- ۱۹۶ _____ الف) حق ذاتی آفریدگار سبحان
- ۱۹۶ _____ ب) حقوق بشر حَقِّ فَعْلَى آفریدگار سبحان
- ۱۹۷ _____ ج) تمایز وجود عینی و علمی حقوق فطری در تَعْيُن ثانی
- ۱۹۹ _____ ۴. ارتباط وحدت وجود با حقوق بشر
- ۱۹۹ _____ الف) جایگاه حقوق فطری بشر در نظریه وحدت وجود
- ۲۰۱ _____ ب) آثار معرفتی ارتباط حقوق بشر با وحدت وجود
- ۲۰۳ _____ ۵. جامعیت دیدگاه عرفانی و فلسفی
- ۲۰۵ _____ ۶. ارتباط تشکیکی حق تعالی با حقوق بشر
- ۲۰۸ _____ ۷. نسبت تباینی الهی با مخلوقات و حقوق بشر

۲. ارتباط هستی‌شناسی بشر با حقوق آن ۲۰۹
- مخلوق بودن بشر در تفکر خدا‌باوری ۲۰۹
۱. تعریف حقیقت انسان ۲۱۰
۲. بررسی انتقادی تعریف حی متأله بودن بشر ۲۱۱
- جایگاه انسان و حقوق آن از طبیعت تا فیض اقدس ۲۱۱
۱. بُعد ناسوتی انسان و حقوق آن در قوس نزول ۲۱۲
۲. بُعد فراطبیعی انسان و حقوق آن در قوس صعود ۲۱۴
۳. جریان نزول و صعود حقوق بشر ۲۱۶
- الف) خزائن حقوق طبیعی بشر در عوالم مجردات ۲۱۷
- ب) ارتباط جامعیت انسان کامل با جهان و حقوق بشر ۲۱۸
- آفرینش نوع بشر از نسل آدم علیه السلام ۲۲۴
۱. ارتباط مراحل تکامل طبیعی بشر با حقوق آن ۲۲۵
۲. ارتباط تئوری داروینیسیم با حقوق بشر ۲۲۶
۳. نقد تئوری تبدلی داروینیسیم ۲۲۷
- الف) مغالطه اصل علیت ۲۲۷
- ب) پیامدهای منفی فرضیه داروینیسیم بر حقوق بشر ۲۲۸
۳. ارتباط معرفت‌شناسی انسان با حقوق آن ۲۳۱
- مشکل شناخت حقیقت انسان ۲۳۱
۱. بررسی انتقادی مشکل شناخت انسان ۲۳۳
۲. چیستی معرفت، ارکان و ابزار آن ۲۳۴
- الف) تعریف معرفت و ارتباط آن با حقوق بشر ۲۳۴
- ب) کاشفیت معرفت و نسبت آن با حقوق بشر ۲۳۶
- ج) تأثیر منفی معرفت تصویبی در تبیین حقوق بشر ۲۳۷
- د) نقد تئوری معرفت تصویبی ۲۳۸
۳. ابزارهای ظاهری و باطنی معرفت ۲۳۹
۴. معیارهای ثبوتی و اثباتی معرفت صحیح ۲۴۱
- الف) معیار نفس‌الامری معرفت صحیح ۲۴۱
- ب) ارتباط معرفت‌النفس با حقوق بشر ۲۴۳

- ج) نسبت شناخت باطن نفس با حقوق بشر ۲۴۴
- د) معرفت النفس ضامن اجرایی حقوق بشر ۲۴۷
- ه) جهل خاستگاه نقض حقوق بشر ۲۴۸
۴. ارتباط حقوق بشر با کرامت بشر ۲۵۱
- معنای کرامت ۲۵۱
- ماهیت کرامت ۲۵۱
- اقسام کرامت ۲۵۳
۱. کرامت دانشی ۲۵۴
۲. کرامت ارزشی ۲۵۶
۳. کرامت مَظْهَرِی (کرامت وجه عام و وجه خاص) ۲۵۷
- تقسیم جدید کرامت ۲۶۰
۱. کرامت تکوینی بشر ۲۶۰
۲. کرامت تشریحی بشر ۲۶۱
۳. کرامت مبنای مشترک حقوق بشر ۲۶۴
- تفاوت کرامت در تفکر خداباوری و الحادی ۲۶۵
- تفاوت ارجاع کرامت به منبع حقوق بشر ۲۶۶
۵. ارتباط حقوق بشر با عدالت ۲۶۷
- اشتراک معنوی مفهوم عدل ۲۶۸
- انتزاعی بودن مفهوم عدل ۲۷۰
- عدالت و حقوق بشر در دولت کریم ۲۷۱

بخش چهارم: مقایسه‌ها و نتایج معرفتی و تربیتی حقوق بشر

۱. مشترکات حقوق بشر ۲۷۹
- بررسی تطبیقی منابع حقوق بشر ۲۷۹
۱. تقابلی حق آزادی با حکم ارتداد ۲۸۲
۲. حقوق طبیعی و فطری بشر در تفکر خداباوری ۲۸۳
- الف) نسبت فطرت با حقوق بشر ۲۸۶
- ب) تعاریف حقوق طبیعی و حقوق فطری بشر ۲۸۸

- ۲۹۴ _____ ۳. نسبت قانونگذاری با حقوق وضعی
- ۲۹۵ _____ الف) مقام قانونگذاری در اسلام
- ۳۰۰ _____ ب) نقد منبع بودن نظریه حقوق وضعی و دیدگاه عقل‌گرایی
- ۳۰۱ _____ ۲. بررسی منابع حقوق بشر غربی
- ۳۰۱ _____ بررسی منبع بودن عرف
- ۳۰۲ _____ تفاوت عرف با سیره عقلا
- ۳۰۴ _____ کاربرد عرف در حقوق غیر اسلامی
- ۳۰۶ _____ منبع بودن دکترین (Doctrine)
- ۳۰۶ _____ نسبت اعلامیه حقوق بشر با فلسفه لیبرالیسم
- ۳۱۰ _____ بررسی منبع بودن عرف در اسلام
- ۳۱۵ _____ ۳. مبانی اختصاصی حقوق بشر در عرفان اسلامی
- ۳۱۵ _____ تفاوت معیار شناخت انسان در اسلام و اومانیسم
- ۳۱۹ _____ نقش انسان کامل معصوم علیه السلام در حمایت از حقوق بشر
- ۳۲۱ _____ جنبه کمالی حقوق بشر در عرفان
- ۳۲۷ _____ ارتباط حقوق بشر با جریان نزول و صعود حقایق
- ۳۳۱ _____ ۱. آثار کمال حقوق فطری بشر در نفس
- ۳۳۲ _____ ۲. نسبت آثار کمالی امر به معروف و نهی از منکر با حقوق بشر
- ۳۳۵ _____ ۴. بررسی کرامت بشر
- ۳۳۵ _____ کرامت مبتنی بر مقام خلافت
- ۳۳۷ _____ نظریه کرامت ذاتی بشر
- ۳۳۸ _____ نقد دیدگاه کرامت ذاتی بشر
- ۳۴۷ _____ نتایج کلی
- ۳۵۳ _____ ضمائم
- ۳۷۹ _____ کتابنامه

مقدمه

حقوق بشر خاستگاه دینی دارد و دین همواره بر رعایت آن تأکید نموده است، ولی نقض حقوق بشر نه تنها توسط بی‌دینان، بلکه توسط دین‌داران جاهل نیز صورت می‌گیرد. جلادان تاریخ و دیکتاتورهای قدرت طلب بیش از عوامل دیگر در نابودی و نادیده گرفتن حقوق بشر نقش داشته‌اند و در عصر حاضر نیز در گوشه و کنار جهان نقض حقوق بشر رو به افزایش است. انقلاب‌ها و جنگ‌های جهانی اول و دوم سبب شدند نویسندگان غربی به حقوق بشر (Human Rights) توجه جدی نمایند.

بعد از رُنسانس (دوره تجدد علوم و صنایع اواخر قرن ۱۵ در اروپا) مبانی حقوق بشر از قبیل قانون، عدالت و کرامت مورد توجه قرار گرفت و باعث بهتر شدن وضعیت حقوق بشر گشت. در شرق وضع حقوق بشر بهتر از غرب ماقبل رنسانس نبوده و حکومت‌های دیکتاتور در نقض حقوق بشر همواره کوشیده‌اند. پس از جنگ جهانی دوم، اعلامیه جهانی حقوق بشر در سازمان ملل به تصویب رسید، ولی تاکنون به خاطر نداشتن مبانی و منابع استوار، عملی نشده و جنبه تبلیغات رسانه آن پررنگ است.

پژوهش حاضر با هدف پایدار ساختن حقوق بشر بر اساس منابع و مبانی نقلی و عقلی می‌کوشد خاستگاه الهی حقوق بشر و ابزاری بودن آن را تبیین و چهره مطلوب آن را برای بشریت ارائه دهد تا بشر از طریق شناخت خاستگاه حقوق که خداوند است به کمال مطلوب دست یابد. تفکر خدااباوری در مورد حقوق بشر رویکرد حقوق بشر رایج را که بر مبنای فلسفه لیبرالیسم و دیگر مبانی متغیر بشری استوار است وارد عرصه نظریه پردازی

خداباوری می‌نماید. از سوی دیگر خداباوران به خصوص سیاست‌مداران خداشناس با مطالعه تفکر خداباوری در مورد حقوق بشر شناخت درست از حقوق بشر به دست می‌آورند و در حمایت از آن تلاش خواهند کرد تا حقوق بشر از وضع موجود به وضع مطلوب ارتقا یابد.

به‌نام حق مطلق حق تعالی	که حق گوئیم زحق در این ورق‌ها
بود او مبدأ و هم منشأ حق	که باطل جملگی وهمند، سراب‌ها
به‌هستی بنگریم یک محور هر جا	بود دایر بگردش جمله حق‌ها
بیا بانور حق روشن‌گر راه	کنیم برچسب باطل هست هر جا